

„Környezetvédelmi kaland”

Az óvodai környezeti nevelés módszerei

I. A Zöld - Híd Alapítvány bemutatása, a jógyakorlat keletkezése

A Zöld – Híd Alapítvány környezeti- és globális neveléssel foglalkozó nonprofit szervezet. A Pécs belvárosának szívében található Öko-Kuckó Interaktív Környezetvédelmi Oktatóteremben (7621, Pécs Széchenyi tér 2.) 2004 óta fogadunk általános- és középiskolai csoportokat. 2009-ben egy pályázat kapcsán nyílt lehetőségünk óvodai foglalkozások kidolgozására és oktatási segédeszközök elkészítésére, azóta rendszeres vendégeink az óvodás csoportok.

Azért tartjuk kiemelten fontosnak az óvodai környezeti nevelést, mert a középső- és nagycsoportos gyerekek nyitottak, fogékonyak és érdeklődők. Minél korábban vonjuk be őket természetismereti játékokba és bővítjük a természet- valamint környezetvédelmi ismereteiket, annál könnyebb lesz az iskolában folytatni a megkezdett környezeti nevelési folyamatot. Az óvodás gyermekek környezetvédelmi érzékenyítését játékos formában végezzük: sok a mozgásos feladat, mese és mondóka, gyakoriak a szerepjátékok és a különböző érzékszervekkel történő tapasztalatszerzés.

Jelen jógyakorlat közreadásának egyik célja az óvodapedagógusok módszereinek bővítése. Emellett a gyakorlatok kis átalakítással az általános iskola 1. és 2. évfolyamos diákjainak fejlesztését is szolgálhatják, a tanórák során vagy projektnapok keretében.

II. Az óvodai környezeti nevelésről

Az óvodai környezeti nevelés célja, hogy a résztvevő gyermekek felfedezhessék az élőlények, természeti jelenségek szépségét, értékességét és hasznosságát. A célok közt szerepel továbbá olyan szokások, viselkedési formák megalapozása, melyek szükségesek a természettel valamint az ember által létrehozott környezettel való harmonikus kapcsolathoz. Fontos, hogy a program a családban megszerzett ismereteket elevenítse fel, és játékos formában mutasson rá az addig ismeretlen összefüggésekre, új információkat nyújtva.

Az ismeretek rögzülését elősegíti, ha hatunk a gyermekek különböző érzékszerveire: kikapogatjuk a takaró alá rejtett terméseket, megbeszéljük a tulajdonságaikat; megszagoljuk a gyógynövényeket; megnézzük az állatok képeit és meghallgatjuk a hangjukat is.

Az óvodások esetében az ismeretek megalapozása mellett kiemelt feladat a környezettel való harmonikus kapcsolat kialakítása, a környezetvédelmi érzékenyítés. A szerepjátékok lehetőséget teremtenek erre: a különböző szerepek - fa, növényé fejlődő mag, esőcsepp, tenger - megformálása során érzékenyebbé válnak a gyerekek a környezet iránt, ezáltal a későbbiekben nyitottak lesznek a környezetvédelmi ismeretek befogadására is.

Az óvodások számára a finommotoros mozgás fejlesztése és a kreativitás felszínre hozása szempontjából egyaránt nélkülözhetetlen az alkotás. A környezetvédelmi foglalkozások végén alkothatunk a természet kincsestárából vagy hulladék anyagokból. A háztartásban keletkező anyagok feldolgozása közben beszélhetünk az újrahasznosításról, terméskép és -figurák elkészítése során pedig megnevezhetjük a terméseket, magvakat, gyógynövényeket.

III. A „Környezetvédelmi kaland” című foglalkozás bemutatása

- **A foglalkozás célja:**

Természet- és környezetbarát, valamint víztakarékos viselkedési formák rögzítése. A témához kapcsolódó ismeretek bővítése.

- **Célcsoport:**

Középső- és nagycsoportos óvodások.

- **Előzetes tudás:**

Az óvodában és a családban eddig megszerzett ismeretek a témában.

- **Időkeret:**

45 - 60 perc

- **Szükséges anyagok és eszközök:**

- Nyomtatott vagy magazinokból kivágott, élőlényeket ábrázoló képek A4 méretben;
- Termékek, ágak, magok;
- Laptop, hangfal és állathangok (erdei- és háziállatok);
- 4 cipősdoboz a szelektívgyűjtőknek megfelelő színű jelöléssel, szelektív hulladék (pl.: WC-papír guriga, boríték, alufólia, PET palack, stb.);
- 6 db A4-es lap (vörös, narancssárga, citromsárga, zöld, kék és ibolya) és a résztvevők számának megfelelő mennyiségű kb. A6-os méretű szivárványdarab (vörös, narancssárga, citromsárga, zöld, kék és ibolya), újságból kivágott vagy nyomtatott képek virágokról, zöldségekről, gyümölcsökről, természeti jelenségekről, állatokról minimum 3x annyi, mint ahány szivárványdarab van;
- WC-papír guriga, filctoll és kalapgumi.

Foglalkozásterv:

A csoportszoba szőnyegén foglalnak helyet a gyerekek. Félkört alkotnak, úgy hogy mindenki jól lássa a foglalkozásvezetőt. A játék megkezdése előtt megbeszéljük a szabályokat, és a viselkedéssel kapcsolatos elvárásokat.

1. Bevezető beszélgetés:

- Mit nevezünk *környezetnek*?

(Lehetséges válasz: ami körülvesz minket: az otthonunk, az óvodai csoportszoba, az utca, ahol sétálunk, az erdő ahova kirándulni megyünk. Van, amit az ember maga alakított ki, mint például egy ház, és van, amit a természet hozott létre, mint egy folyó vagy egy tisztás.)

- Mivel ártanak az emberek a környezetnek?

(Lehetséges válaszok: Szemetelnek; miközben autóval közlekednek szennyezik a levegőt; nem vigyáznak a védett növényekre és állatokra.)

- Sajnos a Föld kincseit az emberek egyre jobban pazarolják. Olyan autókkal közlekednek, amik kipufogógázt engednek a tiszta levegőbe, mindent műanyagba csomagolnak, sok-sok hulladékot termelnek. Az erdőben is szemetet hagynak maguk után és megijeszítik az állatokat. Ártanak az őket körülvevő élőlényeknek. Egyre kevesebb a tiszta víz, és a Föld egyre zsúfoltabb, piszkosabb és zajosabb. Ezért van szükség jószívű hercegnőkre és bátor hercegekre, akik megmentik a környezetet!

- Most mindenki keljen fel és forogjon hármat. Elmondok egy varázsigét, és minden lány átváltozik jószívű hercegnőre, a fiúk pedig egytől egyig bátor hercegek lesznek.

- Hétprobát kell kiállnunk! Felkészültetek rá?

- *(Minden próba elvégzése előtt kört alkotunk, és a meghatározott menetirányba fordulva megteszünk öt óriáslépést, így érünk el a következő helyszínre.)*

2. Hétpróba

1. próba

- Az első állomásunk egy erdőszéli rét, ahhoz, hogy segítsetek a környezetnek fontos, hogy felismerjétek az állatokat és növényeket, nevükön tudjátok szólítani őket! Mutatok képeket, ki ismeri fel az egyes élőlényeket?

(A foglalkozásvezető nyomtatott vagy magazinokból kivágott képet mutat a csoportnak. A nehezebben felismerhető állatoknál és növényeknél rávezeti a gyerekeket a megoldásra.)

2. próba

- Egyre közelebb érünk az erdőhöz! Itt a természet kincsei várnak a hercegnőkre és hercegekre. Üljetek le, és tegyétek a hátatok mögé a kezeteiket. Mindenki fog kapni egy természeti kincset. (Pl.: ág, makk, dió, mogyoró, toboz, gesztenye, stb.)
- Ki ismeri fel azt, ami a kezébe került?
- Mekkora? Milyen az alakja? Milyen tapintású a felülete?
- *(Mindenki felmutatja a kincsét és megbeszéljük, hogy mi alapján jöttek rá a megoldásra.)*

3. próba

- Egy erdő mélyén vezet a hercegnők és hercegek útja, nagyon sötét van, ezért az állatoknak csak a hangját halljuk.
- Füleljetek! A hangok hallgatása közben senki ne kiabáljon, a végén meg fogom kérdezni, hogy felismertétek-e az állatot.
- Melyik állat él az erdőben és melyik állat hangja szűrődik át a közeli faluból?
- Ki tudja megmondani, hogy erdőben hogyan kell viselkedni? Mire figyeljünk?
- *(A foglalkozásvezető lecsendesíti a gyerekeket és egyesével játssza le az álltathangokat.)*

4. próba

- A város fele mennek az egyre fáradtabb hercegnők és hercegek. Milyen közlekedési eszközt válasszanak, ha nem akarnak ártani a környezetüknek?
- Felsorolok járműveket, ha környezetbarát amit hallotok, akkor tapsoljatok, ha környezetszennyező, akkor legyen csend! (Pl.: autó, busz, kerékpár, motor, bicikli, gördeszka, roller.)

5. próba

- A városba érkeznek a hercegnők és hercegek, a zsákjukban már sok szemét gyűlt össze, keressük meg, hogy hova dobhatnánk!
- Mik ezek a ládák az út szélén? Szelektív kukák! Mi szerint válogatjuk külön a színes gyűjtőkbe a hulladékot? Anyagfajtanként gyűjtjük a hulladékot, ezért fontos megvizsgálni az alapanyagát
- *(A foglalkozásvezető itt beszélhet a szelektív gyűjtés szabályairól –tisztán, laposan az egynemű kerüljön a gyűjtőbe- és a fontosságáról. Amit a sima kukába dobunk az a szeméttelre kerül, amit a szelektív kukába azt újrahasznosítják. Ha kidobunk egy palackot, akkor összeolvasztják és készül belőle egy új műanyag tárgy. Nem halmozódik a szeméttelre a sok feleslegessé vált tárgy, hanem hasznosul.)*
- Mi kerül a zöld/kék/sárga/szürke gyűjtőbe?
(Zöldbe üveg; kékbe papír; sárgába műanyag; szürkébe fém.)
- Mindenki kap egy tárgyat. Először nézzük meg, hogy milyen anyagból készült. Majd keressétek meg, hogy hova dobhatjuk! Ezzel is véditek a környezetet.

6. próba

- A városban is vannak csendes, természet közeli helyek, például parkok. Puha pázsittal borított területre érkeztek a hercegek és hercegnők. Álljuk körbe a szökőkutat!
- Miért fontos a víz az élőlények számára? Mi mindenre használjuk a vizet?
- Ne szóval válaszoljátok, hanem akit kiválasztok, játssza el a többieknek. Aki kitalálja, az elmutogathat egy másik tevékenységet.
- Hogyan tudunk takarékoskodni a vízzel?
- Érzitek, hogy eleredt az eső? Játsszuk el a hangját!
- *Először minden gyermek csettint (vagy a mutató és középső ujjait üti össze), majd tapsol, később a combját csapkodja végül a nagy vihar hangját dobogással jelentjük meg. Visszafelé is elismételjük a mozdulatsort, lecsendesítjük a vihart.*

7. próba

- Az eső után kisütött a nap. Mit kellene látnunk az égen? Szivárványt.
- Mik ezek a színes képek? Nahát, egy szivárvány darabjai. Mindenkinek adok egy darabot, készítsük el mi a szivárványt! Leteríték 6 lapot (vörös, narancssárga, citromsárga, zöld, kék és ibolya) és mindenki tegye a szivárványdarabját a megfelelő színű papírra.

- Az utolsó próbához értünk! A csoportszobában elrejtettem színes képeket, mindenki keressen három olyan színűt, mint amilyen szivárványdarabot kapott az előbb. Tegyük a képeket a szivárvány alá és vizsgáljuk is meg, hogy melyik képen mint láthatunk.

- Nagyon ügyesek voltatok hercegek és hercegnők! Kiálltátok az összes próbát, segítettetek, hogy a környezet tisztább legyen! Jutalmul mindenki készíthet magának egy koronát, hogy emlékezzen erre a környezetvédelmi hétpróbára.
- *(Ha van idő, akkor állatot, bástyát, bútorokat is készíthetnek.)*

3. Kiegészítő feladatok

- Mocorgó játék izgó-mozgó kisebbeknek
 - Játsszuk el, hogy mit szoktunk csinálni a különböző évszakokban!
 - Ősszel vastagabb pulóvert húzunk, bekötjük a cipőnket. Ha kimegyünk a kertbe sok lehullott levelet látunk, gereblyézzük össze a leveleket! Van egy diófa is a kertünkben, ki talál diót? Törjük föl és együk meg! Ha az utcán járunk milyen termést találhatunk még a földön? Gesztenyét! Szedjük össze a gesztenyéket!
 - Érzitek a hideget? Beköszöntött a tél, esik a hó. Sapkát, sálát, kesztyűt húzunk. Mit tudunk csinálni a kertben vagy az óvoda udvarában? Hógolyózni, hóembert építeni! Tegyük magokat a madáretetőbe!
 - Kezd enyhülni az idő, már nincs olyan hideg. Süt a nap, olvad a hó. Levehetjük a téli ruhákat. Ültessük el a magokat, hogy virágok, zöldségek teremjenek!
 - Egyre melegebb az idő. Kalapot, sildes sapkát kell tennünk a fejünkre. Be kell kennünk magunkat naptejgel, mert tűz a nap! Igyunk sok folyadékot, és locsoljuk meg a növényeket is. Aki lát egy kutyát, megitathatja! Sok gyümölcs is érik nyáron. Ki talál a kertben gyümölcsöt? Milyet? Én meggyet, cseresznyét, barackot látok!
- Kérdések az iskolára készülő nagycsoportosoknak
 - Sorolj fel néhány dolgot, ami az őszre jellemző! (Pl.: Szüreteljük a szőlőt, lehullnak a levelek, ködös-esős az idő, az állatok a télre készülnek.)
 - Sorolj fel néhány dolgot, ami a télre jellemző! (Pl.: Hullik a hó, megfagy a víz, az állatok téli álmot alszanak, etetjük a madarakat.)
 - Sorolj fel néhány dolgot, ami a tavaszra jellemző! (Pl.: Nyílnak a virágok, növényeket ültetünk, elolvad a hó, feléled a természet.)
 - Sorolj fel néhány dolgot, ami a nyárra jellemző! (Pl.: Nagyon meleg van, érik a búza, sokat kell innunk és a virágokat is gyakrabban locsoljuk.)
 - Sorolj fel olyan madarakat, melyek ősszel vándorútra kelnek, elköltöznek! (Pl.: fecske, gólya) Tudod-e, hogy miért költöznek el? (Táplálékhiány miatt.)
 - Ismersz-e olyan madarakat, melyek itt maradnak télen? Mivel etethetjük őket? (Pl.: cinke, veréb, rigó) (Magvakkal, de ne feledkezzünk meg az itatásról sem.)
 - Mi szükséges a növények fejlődéséhez? (Fény, víz, tápanyagok (föld), megfelelő hőmérséklet.)
 - Sorolj fel 3 zöld/kék/sárga/piros/fehér virágot, gyümölcsöt és zöltséget!

4. Alkotás

A foglalkozás végeztével WC-papír gurigából alkotunk. Ez az alapanyag minden óvodában rendelkezésre áll, könnyen megmunkálható és azt az üzenetet közvetíti a gyerekeknek, hogy nem kell minden azonnal a kukába dobni, ami feleslegesnek tűnik.

A papírgurigából születhet korona, amit gumiszalaggal erősíthetünk a gyerekek fejére. Különböző állatokat is megformázhatunk: bagoly vagy macska készítése esetén a guriga egyik végét két oldalról egymással szemben nyomjuk be, ez adja a bagoly fejformáját. Ha a füleket lehajtjuk, akkor malacot vagy kutyát kapunk. A pók és a polip esetén a lábakat kell kivágnunk és behajtanunk. Készíthetünk mozgó szemeket is leveles gyógyszerek műanyag csomagolásából és apró gyöngyből.

Egyszerűen készíthetünk a gurigából bátyát, vagy bababútorokat is (pl.: szék, asztal), valamint fák is születhetnek az alkotó keze alatt. Ez utóbbinál a törzs két pontján ollóval bevágást ejtünk, hogy becsúsztathassuk a kartonból kivágott fakoronát.

Felhasznált és ajánlott irodalom:

1. Beaumont, Émilie és Simon, P.: *Játékos természetismeret* (1998). Passage Kiadó
2. Erickson, Donna: *Donna játszóháza* (2005). Budapest. Szukits Könyvkiadó
3. Fehér Anna: *Játszunk? Természetesen! A világ befogadásának elérhetősége 1.* (2006). Budapest. Educatio Társadalmi Szolgáltató Nonprofit Kft.
Letölthető: http://www.sulinet.hu/tanar/kompetenciaterulek/ovodai_neveles/dokumentumok/jatszunk.pdf
4. Gibson, Ray és Tyler Jenny: *Usborne játszótókönyv* (1995). Budapest. Park Kiadó
5. Herrmann, Heike: *Az időjárás* (2011). Budapest. Tessloff Babilon Kiadó
6. Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium: *Környezeti tudáslánc / Oktató- és programcsomag / Játékok, feladatlapok, tevékenységek óvodásoknak*
Letölthető: <http://www.kvvm.hu/index.php?pid=139&sid=164&cid=262>
7. Labanc Györgyi (szerk.): *Óvodások környezeti nevelése. Réce-füzetek 5.* (2001). Budapest. Alapítvány a Magyarországi Környezeti Nevelésért
8. Lukács Józsefné, Ferencz Éva: *Itt van az ősz, elmúlt a nyár, kelepel a gólyamadár* (2010). Budapest. Flaccus Kiadó
9. Lukács Józsefné, Ferencz Éva: *Kipp-kopp, mogyoró, tavaszt hív már a rigó* (2011). Budapest. Flaccus Kiadó
10. Lukács Józsefné, Ferencz Éva: *Megjött a tél, hujja-hó, nagy pelyhekben hull a hó* (2010). Budapest. Flaccus Kiadó
11. Stauber, Sabine és Herrmann, Heike: *Az erdő* (2010). Budapest. Tessloff Babilon Kiadó

Korábbi módszertani anyagaink:

<http://zold-hid.hu/tananyagfejlesztés-kiadványaink/>

Videók:

<http://zold-hid.hu/ovodásoknak/>

<https://www.youtube.com/watch?v=qUXJTs45Dik>

<https://www.youtube.com/watch?v=c8hHr-tGQZo>